

Cultura spirituală a ucrainenilor (huțurilor) ruscoveni din Maramureș

Liuba Horvat

Denumirea localității Ruscova provine de la râul, numit în documentele vremii „de fluvii Oroszviz” („apa rusului”), pe malurile căruia și-au întemeiat gospodăriile primii veniți, începând cu sfârșitul veacului al XIII-lea și prima jumătate a veacului al XIV-lea, păstrându-și de-a lungul veacurilor limba, credința, obiceiurile și tradițiile specifice etniei ucrainene.

Înainte de a trece la descrierea culturii spirituale a huțurilor ruscoveni vom arăta proveniența cuvântului *huțul*.

Huțul – proveniența cuvântului are mai multe variante: apariția denominativului “cociuvate” (a migra), “horul” (locuitor al munților), “hotul” (războinic).

Problema etnogenezei huțurilor nu este încă soluționată nici astăzi, nici măcar în lucrarea de amploare “Huțulia”. Bazându-ne pe datele etnografice și cele lingvistico-dialectologice și comparându-le cu cele arheologice și etnologice, V. Diacenko a ajuns la concluzia că “huțulii” sunt înrudiți cu ucrainenii de pe văile Prutului și Nistrului, au analogii cu populațiile din Balcani și Caucaz, incluzând câteva elemente iliro-tracice și indo-iraniene. Mai apoi, a precizat că huțulii sunt urmașii acelei părți a poporului străvechi slav, care s-a format pe baza tivertilor-ulecilor și a croaților albi cu includerea unor elemente din grupuri slave estice¹. Etnografi renumiți ca M. Tivadar, P. Fedaca, S. Pavliuc etc. subliniază că cultura tradițională a huțurilor se caracterizează prin: sistem gospodăresc și mod de viață de producție specific, în care un loc de frunte deține păstoritul alpin transhumant, în special oieritul; principalul tip de așezări cu gospodării de tip împrăștiat (înfundate) pe vârfurile și costișele munților, adică mai aproape de pășuni și rezerve de hrană; importanța secundară a agriculturii cu mici loturi de pământ arabil și cu unelte de lucru primitive; lărgirea ocupațiilor, precum culesul fructelor, butinăritul, prelucrarea și exploatarea lemnului, apicultura și a meșteșugurilor ca: țesutul, olăritul, prelucrarea lânii și a pieilor; baze morale patriarhale puternice în viața de familie și mod de trai; trăsături arhaice pronunțate în obiceiuri, în viața spirituală etc².

Cuvântul huțul are uneori sens de ocară “hainali” (murdar, nespălat, unul care își petrece timpul la munca în agricultură și se murdărește)³.

Grupa etnografică a huțurilor din România sau Huțulia Românească cuprinde partea de nord a țării, de-a lungul graniței româno-ucrainene din județele Maramureș și Suceava. Puțin studiată, nici acum nu sunt stabilite granița și teritoriul huțul din România de către etnografi. Huțulii maramureșeni și cei din Bucovina de Nord sunt foarte asemănători cu populația huțulă din Ucraina. Din grupa etnografică a huțurilor fac parte și locuitorii comunei Ruscova. Graiul huțul este un grai al limbii ucrainene. De-a lungul timpului acesta a fost studiat de o serie de cercetători de seamă. Astfel, între anii 1936-1937, academicianul S. Petrovici a adunat materiale dialectale de pe valea Sucevei, pentru Atlasul lingvistic român. Profesorul Universității clujene Ion Petruț, și-a susținut teza de doctorat pe această temă, 1948 (*Fonetica graiului huțul de pe Valea Sucevei*). Conf. univ. Timoftei Macovei de la Universitatea „Al. Ioan Cuza” din Iași, și-a susținut și el doctoratul pe această temă – graiul huțul. Colectivul de slavistică al Institutului de Lingvistică București, condus de dr. Gheorghe

¹ Diacenko V. D., *Componența antropologică a poporului ucrainean*, Kiev, 1965, p. 106, 110, 113, 115; *Huțulșcina*, p. 45.

² Mihailo Tivadar, *Zakarpattia: Narodoznavci rozdzume*, Ujgorod, 1995, p. 186.

³ Fedor Putușneac, *Iak narod dyledy sebe*, Literaturna nedylea, Uigorod, 1942, p. 186.

Bologan și colaboratorii științifici dr. Corneliu Reguș, dr. Ion Robciuc, dr. Aspazia Reguș, au o serie de lucrări interesante pe această temă.

Ca orice grai, graiul huțul diferă de limba ucraineană literară, el are multe influențe ale limbii germane ca urmare a stăpânirii austriece (Valea Sucevei). În prezent acest grai conține și multe cuvinte românești. În graiul huțurilor din satele maramureșene Crasna, Ruscova, Valea Vișeuului, Bistra, sunt prezente și multe cuvinte maghiare, ca rezultat al conviețuirii populației din aceste sate cu maghiarii.

Mikola Pavliuk, dr. Ion Robciuc, au o serie de lucrări privind graiul huțul (N. Pavliuk – *Graiurile ucrainene ale Maramureșului*, apărută la Harkov în 1958 și M. Pavliuk, dr. Ion Robciuc – *Graiurile ucrainene din România*, o lucrare de 784 pagini). Alți cercetători care s-au ocupat de graiul huțul sunt: Fedir Vovk (Ucraina), I. Pankevici - *Graiul satelor Văii Ruscovei*, studiu apărut în revista *Naukovei zbirnek*, 1934, p. 185-216⁴.

Comunitatea sătească era, în primul rând, o uniune teritorială, care se susținea pe baza legăturilor de vecinătate. Foarte răspândit printre ucraineni era obiceiul tradițional de ajutor colectiv – *toloaca*. Particularitățile acesteia constau în faptul că ea avea loc de obicei în zilele de sărbătoare sau sfârșit de săptămână, fără plată și din proprie inițiativă. De cele mai multe ori, participanții ei erau vecinii și rudele apropiate. Toloaca era aplicată în timpul lucrărilor agricole (arat, însămânțat, culesul recoltelor, cosit, strânsul cartofilor), dar și a muncilor casnice (torsul lânii, cânepii, depănușatul porumbului, construcții de case etc.).

O altă formă foarte răspândită de întraajutorare era achitarea prin muncă. Era folosită în special de femei – de exemplu, la muncile agricole, azi la una, mâine la alta. *Toloaca*, de obicei, avea loc într-o atmosferă de concurs, cu glume și bună dispoziție. După tradiție, gospodarii, care obțineau ajutor, pregăteau mâncăruri și aduceau lăutari.

Frecventarea bisericii era considerată o obligație religioasă și morală a fiecărui ruscovean. Acest lucru era bine controlat de reprezentanții bisericii. Se știa că de multe ori nu se mergea la biserică, ci “sub biserică”, pentru a se conversa, pentru a se lăuda, pentru a se mândri cu hainele noi, pentru a asculta ultimele noutăți. La marile sărbători religioase (Paști, Crăciun, Bobotează, Hram-Sf. Ilie) la biserică și în curtea bisericii aveau loc ceremonii rituale, jocuri.

Vara, tineretul, mai ales seara, se strângea în locuri cunoscute pentru dans iar iarna se strângea pe la case și organizau șezători (veciorneți), care reprezentau un ceremonial de relații dintre băieți și fete. Seara, fetele torceau, se spuneau povești și se cânta, iar băieții furau fuioarele, iar dacă nu primeau un sărut, desfăceau fuioarele împrejurul casei.

Sărbătorile și obiceiurile ruscovenilor

Sărbătorile reglementau toate sferele vieții economice a ucrainenilor. Ciclurile calendaristice ale muncii corespundeau cu muncile câmpului, de acasă, erau urmate de sărbătorile bisericesti și ritualuri magice, credințele și obiceiurile, multe din ele proveneau din credința că omul depinde de forțele supranaturale.

Obiceiurile calendaristice și ritualurile magice ale ruscovenilor corespund cu ciclul liturgic anual al bisericii, așa numitul „al celor 12 sărbători și posturi”.

Obiceiuri de peste an

Principala caracteristică este ținerea tuturor sărbătorilor religioase pe stil vechi, decalate cu 13 zile față de calendarul ortodox oficial. (Benzar Năstaca, 74 ani din Ruscova

⁴ Naș Holos nr.115-116, ianuarie-februarie 2004, p. 6, 7.

ne spunea că e mai bun stilul vechi fiindcă noi avem Crăciun cu zăpadă, pomii înfloresc pe stilul vechi, fructele se coc tot așa).

Cel mai important era calendarul muncilor agricole care îi reprezenta pe țărani. Caracterul social al ritualului tradițional era legat de începutul diferitelor munci agricole și gospodărești. Adesea, locuitorii satului făceau împreună procesiuni și se rugau când începea aratul, semănatul, prima plecare a oilor la munte, recoltatul roadelor. O ocazie pentru biserică era faptul că se făceau rugăciuni și cu alte ocazii: construcții de casă, diferite fenomene ale naturii, sărbătorirea hramului bisericii - la rusoveni, Sf. Ilie, în data de 2 august (stil vechi). Înainte de hram gospodinele fac curat, atât în casă cât și în ogradă. Este o zi specială datorită faptului că în această zi după slujba de la biserică, la care participă tot satul cu mic cu mare, sunt invitate la masă rudele și străinii veniți din satele vecine.

Un alt ciclu deosebit al sărbătorilor era cel din perioada toamnă – iarnă, caracterizat prin numeroase obiceiuri.

O sărbătoare deosebită era „Vovidenia” (Intrarea în biserică a Maicii Domnului). De această sărbătoare se leagă o serie de credințe în semne care prevestesc fenomene ale naturii și care ilustrează dorința țaranului de a vedea în viitor cum va fi iarna și cum va influența ea recoltele. Astfel, se considera că așa cum este această zi, așa va fi întregul an (frig sau cald). Tot acum, se ținea cont de prima persoană care intra în casă (de sex masculin – de bun augur, care aduce bunăstare și fericire în casă sau de sex feminin – de rău augur).

Nu se mânca din farfurie hrană gătită, ci doar hrană rece, pâine cu prune, cu mere, nu se utiliza cuțitul, nu se rupeau florile, în semn de omagiu adus Sf. Ioan Botezătorul (Holovosica – Tăierea capului Sf Ioan Botezătorul)⁵.

Un rol deosebit în viața tinerilor era sărbătoarea Sfântului Andrei, o repetiție a sărbătorilor Anului Nou și a Crăciunului. Practicile de ghicire a ursitei de Sfântul Andrei (fata mergea la cotețul porcilor și rostea o formulă - întrebare pentru porc; dacă porcul grohăia, se mărita în anul respectiv; sau mergea la miezul nopții la fântână și o întreba când se va mărita; o altă practică era numărul invers al parilor; făcutul unor turtițe cu hârtii pe care erau scrise nume de băieți și erau date pisicii înfometate să aleagă), plânsul copilului la geam, furatul porților de la casele cu fete de măritat etc. O altă practică premaritală: seara, se adunau fetele și răsturnau farfurii sub care erau puse diferite obiecte: pieptene (sortitul va fi dințos), creion (învățat), oglindă (frumos), bani (bogat), pâine (bun ca pâinea) etc.

O altă perioadă foarte frumoasă a sărbătorilor de iarnă erau câșlegile (“sviatke”), perioadă în care se contractau angajamente sociale: pețit, logodnă, nuntă, care se încadrează în categoria obiceiurilor de familie.

Crăciunul se sărbătorește în seara de 6 ianuarie, până atunci se respectă postul. Masa este un adevărat ritual (se mânca de post, pregătindu-se 7 sau 9 feluri de mâncare: ciuperci uscate, sarmale cu păsat și cu ciuperci, ciorbă de fasole boabe cu prune și îndulcite cu zahăr, păstăi uscate cu usturoi, pogași- găluște mici din aluat- cu mac, coliva –, „cutia”, var-compot din fructe uscate etc). În ajunul Crăciunului, colindatul îl încep grupurile de copii, apoi grupurile de feciori mergeau la casele cu fete de măritat mai ales; ca daruri se dădeau nuci, mere, porumb, acum și bani. Era colindatul la fereastră, se cerea permisiunea de a intra în casă și se mai colinda odată. Obiceiurile acestei perioade au trăsături specifice: apărarea împotriva duhurilor, aducerea fericirii și bunăstării casei, prognoze, semne, perspective de viitor. Dintre jocurile cu măști, se practicau: "coza" (capra), "zvizda" (steaua); teatru religios popular - Viflaiemul. Colindătorii erau vestitori ai bunăstării în casele vizitate. La început, colindele au avut un caracter laic, ulterior căpătând un caracter pregnant religios.

⁵ Horvat Irina, Ruscova, învățător, născută la 10.10.1936.

La *Sfântul Vasile* (în 13 ianuarie) se mergea "do Vaselea": cei cu numele de Vasile erau colindați și legați la mână cu o batistă cu bani, cu urările de rigoare, iar Vasile, trebuia să-i cinstească pe colindători cu mâncare și băutură din belșug.

La Bobotează, la fel se făcea cu cei pe care-i chema Ioan. La sfințitul apei, bărbații se aruncau unul pe altul în apă.

Sărbătoarea Sfântului Vasile cuprindea, alături de colinde, și urări ("vinciuvania"); se umbla cu capra, care, în perioada actuală, s-a transformat într-o parodie umoristică.

În cadrul sărbătorilor de primăvară se remarcă ciclul pascal, care începea cu Duminica Floriilor ("Becikova nidilea"). În această zi se duceau mâțișori la biserică; după ce se sfințeau, se loveau ușor cu aceștia, incantând următoarele: "nu te bat eu, te bate mâțișorul, peste o săptămână vine Paștele" Astfel, copiii se anunțau că peste o săptămână vine Paștele.

Începând cu Duminica Floriilor, avea loc o activitate asiduă până la Paști. Se făcea curățenie, se vopseau ouăle, se făceau prăjituri, pasca. Joia copii mergeau prin vecini după ouă, să-și strângă, cât mai multe ouă pentru paști. Tot în seara zilei de joi se mergea la biserică, unde se sfințeau lumânările care erau aduse și aprinse în casă, existând credința că îi va apăra de duhurile necurate. Sâmbătă seara se participa la slujba de Înviere iar duminică dimineața se mergea cu coșul la sfințit (pască, șuncă, ouă, vin, sare, caș). La Paști se vopseau ouăle cu coji de ceapă, ornamentate cu frunze; se făcea pască, ornamentată cu simbolul crucii sau cu flori. Pentru cerșetori, se făceau "perepicike" (pășcuțe mici, frumos împletite) și colaci.

Un repertoriu deosebit îl aveau jocurile din a doua și a treia zi de Paști, împărțite pe categorii, jocuri de copii, de fete și băieți: ciocnitul ouălor, "al treilea fugă", "poarta", "ultimul fugă", "nouă pietre" etc.

Un alt obicei era Mira Huțulă (Sâmbra oilor). Oile sunt duse la pășunat, se despart oile de miei. Fiecare gazdă se organizează pentru petrecere cu mâncare cu băutură și cu muzică.

Ciclul de primăvară și începutul ciclului de vară era legat de sărbătoarea Sânzienelor ("Ivandely") sau „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, la baza căreia stătea cultul plantelor, magia utilizată pentru viitoarea recoltă, practici magice, premaritale etc. O practică uzitată era spălatul cu rouă. În această zi, se credea că primăvara coboară pe pământ iar roua care cade în această zi are proprietăți magice: fetele se spălau ca să fie frumoase, iar bolnavii ca să se vindece. Fetele se strâneau în grup, mergeau în pădure, culegeau plante din care își împleteau cununite, ce erau apoi aruncate pe acoperiș, pentru a afla momentul căsătoriei. Tot acum se recoltau plantele medicinale cu rol benefic pentru sănătate.

O altă practică era cea a spălăturii cu flori. Înainte de a merge la biserică, se rupea o floare care se punea pe altar. La întoarcere, floarea se pune în apă curată de izvor și se incantau următoarele: "spală-mă, curăță-mă, să fiu frumoasă, veselă, bună, dulce, așa cum ești tu vara să fiu și eu la fel", după care apa se arunca într-un râu (aceste practici se efectuau și cu ocazia Sf. Gheorghe, "Iuria", când băieții aruncau găleți cu apă pe fete)⁶.

Tot de Sânziene, sătenii împodobeau porțile caselor, streșinile, geamurile și icoanele cu crengi de tei, iar podeaua era acoperită cu ierburi frumos miroitoare.

De Bunavestire (Blagovișcenia), se practica scăldatul fetelor în apa râului, până la răsăritul soarelui, pentru a fi frumoase și pentru a obține o căsătorie bună. Era interzis să dai, să primești sau să aduci lucru străin în casă. Gospodinele, înainte de răsăritul soarelui, aprindeau tămâie sau o pânză, iar cu fumul înconjurau casa, ritualul fiind menit să alunge răul din preajma gospodăriilor, respectiv a șerpilor și a lucrurilor necurate.

Dintre *sărbătorile de vară*, se celebrau mai ales Sfântul Ilie (despre care existau credințe legate de meteorologia populară), Sfânta Maria - când se practică pelerinajele etc.

⁶ Informator Ruscova , 45 ani.

Tradiții și obiceiuri de familie

Obiceiurile de familie sunt cele mai importante etape în viața unui om. De ritualul tradițional familial aparțin obiceiurile legate de ciclul biologic al existenței omului: nașterea (ritualuri în timpul gravidității și botezului), căsătoria (pețit, logodnă, nuntă), moartea (înmormântarea și pomenile).

Tradițiile și obiceiurile legate de perioada de graviditate se împart în trei cicluri, legate de: perioada prenatală, nașterea și perioada postnatală. Primele două cicluri includ obiceiurile, credințele și actele rituale, cu scopul de a proteja și a-i ușura gravidei această perioadă. Iată ce ne povestește o bătrână a satului: gravida avea voie să mănânce numai anumite mâncăruri, nu avea voie să se uite la șerpi, calici, orbi, bolnavi sau oameni urâți, că era copilul urât. Trebuia să te *miri pe cineva*, care era frumos ca și copilul tău să fie frumos. Nu trebuia să te certți, să te enervezi altfel copilul tău va fi nervos și va plânge noaptea. Gravida nu avea voie să fure fructe sau să rupă frunze și flori și nici să le pună la sân (copilul se naștea cu semne sau dacă fura în timpul nașterii, copilul avea obiceiul să fure).

Nașterea începea cu chemarea moașei de către soț sau rude. Aceiași informatoare ne povestește că mai demult „nașteam acasă, în pat sau pă jos, ca să fie nașterea mai ușoară”. „Eu am născut 8 copii și aproape pe toți i-am născut acasă. Îmi era mai ușor să fac un copil decât să coc un cuptor de pâine”⁷. După ce se naștea copilul i se tăia cordonul ombilical cu foarfeca și se îngropa undeva unde nu ajungea nimeni la el. Copilul se spăla, iar, în scaldă se puneau flori și bănuți, ca să fie copilul frumos și bogat.

Perioada postnatală este reprezentată de obiceiuri îndreptate spre apărarea și curățirea mamei și a copilului, apropierea noului născut de familie, comunitate și biserică. După ce copilul era îmbrăcat i se puneau ață roșie la mână să-l apere de deochi (*erau femeile rele care puteau deochia copilul și trebuia să-i cauți de deochi*), sau, se lua o bucată mică de pânză în care se puneau un cățel de usturoi, după care se lega cu nod și se puneau la perna copilului. Lăuza nu avea voie să meargă la biserică numai după ce era curată (i se făcea molitva). Timp îndelungat nu avea voie să iasă din casă și din curte.

În ritualul botezului, pe primul plan erau nașii, care erau la mare cinste. Erau considerați ca un fel de părinți. Mai demult nașii de cununie botezau copilul, acum se chemă prieteni sau rude. Nașii de botez aveau obligația să aducă crejma (pânza albă pe care era ținut copilul în timpul botezului) iar mama trebuia să-și pregătească o pernă albă, frumos brodată în care era dus copilul la biserică. Acum se aduc alte cadouri și bani.

Numele se alegea de către părinți în cinstea tatălui, mamei sau a bunicilor, iar dacă copilul se naștea în preajma unor sărbători i se alegea numele sfântului sărbătorit.

În caz de boală numele copilului putea fi schimbat, de exemplu practica rituală *vândutul peste geam*.

După botez nașii, rudele și vecinii erau invitați la masă. După tradiție, invitații nu aveau voie să vină la copil fără un cadou, oricât de mic, care se puneau lângă perna copilului.

Obiceiurile de nuntă

Obiceiul tradițional de nuntă al ucrainenilor se împarte în trei cicluri: ciclul de dinaintea nunții (pețit-svatania și logodnă-zarucenea), nunta-svaliba și ciclul de după nuntă - propui și colacene.

⁷ Bumbar Maria, 70 de ani, Ruscova.

Ciclul întâi cuprinde obiceiuri și ritualuri legate de ajungerea la un consens între tineri și rude privind căsătoria: peșitul-svatania și logodna - zarucenia.

Peșitul-svatania-prima întâlnire a tinerilor și a părinților, împreună cu un bărbat respectat în sat, care știe să vorbească, să fie comunicativ. Iată ce ne relatează, Pop Ana - Oblaz - (76 ani) din Ruscova: „A venit o stea și ne-am luat după ea. Steaua s-a oprit deasupra casei în care trăiesc oameni de omenie, de familie bună, în care locuiește viitoarea mireasă”. O altă informatoare, Benzar Năstaca din Ruscova, 74 de ani „La noi, la peșit mergeau și femeile bune de gură” care știau să conducă conversații legate de zestrea tinerilor, pentru a obține o zestre cât mai mare pentru tineri, „mai de mult se luau din dragoste, bogații cu bogații, săracii cu săracii”, că nu se mărita fata bogată cu unul sărac, băiatul trebuia să fie „din familie bună” și din sat. Acum nu mai este așa, se mărită și își iau băieți, și din alte locuri, și de altă etnie.

Logodna (Zarucenia), se făcea odată cu peșitul, formal, deoarece în sat se știa bine familia din care fac parte tinerii, starea lor materială. Aceași informatoare ne spune că: „logodna se mai putea sparge, „își băgau nasul binevoitoarele”. Logodna ținea 3 săptămâni, timp în care tinerii mergeau la biserică și în care preotul în 3 duminici anunța căsătoria. Tot acum tinerii învățau rugăciunile pe care trebuiau să le știe în timpul cununiei (crezul – viruiu).

Perioada dinaintea cununiei: începea cu invitația la nuntă. Mireasa (moloda) împreună cu domnișoara de onoare (drușca), care era cea mai bună prietenă a ei, îmbrăcate în costum popular, cu cununa pe cap, mergeau să invite din casă în casă tot satul la nuntă, iar mirele (molodei) împreună cu cavalerul de onoare (stegar) invitau separat, tot satul la nuntă. Înainte de nuntă, începeau pregătirile. În prima zi erau invitați vecinii, rudele și prietenii „la tors” - obicei specific satului, se făcea un fuior din lână (kejili). Fiecare invitat era poftit să toarcă (răsucescă) un fir din fuior și să ureze la tineri bogăție, fericire, viață lungă, mulți copii, bunăstare și multă lume la nuntă. Aceași informatoare ne relatează: se tăiau animalele, iar vecinii, rudele, la casa unde se făcea nunta, aduceau, ulei, ouă, făină, fiecare ce avea pentru a-i ajuta pe tineri.

Mai demult pregătirile de nuntă se făceau la casa miresei și casa mirelui, separat. Toți cu mic cu mare ajutau la pregătirea pâinii, a prăjiturilor, a împodobirii torturilor, că la noi „trebuia să faci câte un tort pentru fiecare nașă”. Cu o seară înaintea nunții druștele coseau la stegari florile pe clopuri, se făcea cununa, steagul și se pregătea porțeșce – care în prezent a dispărut - era o pânză frumos brodată care se punea miresei pe cap, se lega după urechi, pe dinsparte, de care apoi era unit și mirele, la mijoc se punea un colac al mirilor, ce reprezenta uniunea celor doi tineri). Cu această ceremonie se începea cea mai importantă acțiune „seara miresei”. În această seară tinerii își luau rămas bun de la părinți, de la prieteni, de la comunitate, intrau în rândul celor căsătoriți. După ce terminau de cusut și împodobit se punea masa, se cânta și se dansa. De multe ori își aduce aminte informatoarea noastră „aici se mai întâmpla ca și alți tineri să se placă și să se hotărască să facă și ei nunta”.

Nunta, cel mai frumos obicei, începea cu ceremonia de îmbrăcare a tinerei de către druște și prietene, timp în care femeile cântau cântece de rămas bun, de jale. La fel, la casa mirelui avea loc același ritual. Mai demult, tinerii trebuiau să aibă costum de mire și mireasă nou, se coseau costume populare specifice de nuntă, care erau păstrate cu mare grijă toată viața. Mai demult nunta se făcea separat atât la mire, cât și la mireasă. Mirele cu alaiul de nuntași venea după mireasă. Se mergea la cununie. După cununie, fiecare pleca cu grupul de nuntași acasă la mire și la mireasă „că mai de mult nu era cămin, casele erau mici și nu erau copertine” relatează informatoarea noastră. Spre dimineață mirele cu nuntașii săi mergea la mireasă acasă. După ritualul „acoperirii capului miresei” ce simboliza trecerea miresei în rândul femeilor căsătorite, nunta continua până dimineața după

care tinerii căsătoriți plecau la mire acasă. Acum, mirele vine după mireasă, împreună cu nuntașii pleacă la biserică, după care merg la cămin. După obicei, la intrarea mirilor în casa unde avea loc nunta, aceștia erau întâmpinați cu țuică și colaci înștruțați puși pe o farfurie în care se găsea grâul, care era aruncat peste aceștia – să fie bogați și să aibă copii mulți. Un alt obicei specific tot înainte de a începe nunta era „dansul colacului”. Doi bărbați înalți prindeau colacul ținându-l cât mai sus. Nuntașii trebuiau să treacă sub colac, tinerii trebuiau să sară cât mai sus, să-l atingă cu capul sau să încerce să-l apuce cât mai repede. Cel care obținea colacul, îl împărțea cu mirii, cu iubita și apoi cu ceilalți nuntași. De obicei, rolul principal la nuntă îl aveau nașii, ei strângeau darurile. Nunta se termina dimineața.

Obiceiurile de după nuntă aveau ca scop întărirea legăturilor dintre rudele tinerilor căsătoriți și obișnuirea soției cu socrii, cu noul loc. A doua zi se făcea „propui” - un fel de nuntă mai mică la care erau invitați prietenii, nașii, rudele, vecinii. Se puneau masa, se dansa.

Un alt obicei era „colacenea” - cinstirea, mulțumirea, avea loc peste 2 săptămâni sau la o perioadă stabilită între nași și fini de comun acord. Tinerii căsătoriți făceau colaci pentru nași, ca semn de cinstire, pentru că au avut bunăvoința să vină să-i cunune, iar nașii pregăteau masa, cu care ocazie se ofereau cadouri reciproce. Se lăsa cu petrecere mare.

Înmormântarea și obiceiurile de înmormântare

Oamenii credincioși mai în vârstă se comportau în fața morții cu detașare. Ei aveau convingerea că, pe acest pământ își pierd doar corpul, iar sufletul merge la cer. De aceea o mare importanță i se acorda sufletului: încercau să se poarte creștinește, să nu păcătuiască, să meargă cât mai des la biserică să se spovedească, să se roage, să citească cât mai des cărțile de rugăciuni.

Simțind că le vine ceasul, chemau preotul pentru iertarea păcatelor și curățarea sufletului. Fiecare creștin - ucrainean dorea să moară cu sufletul curat, să moară nu într-un accident sau bolnav, ci numai de moarte bună. De exemplu, la înmormântarea sinucigașilor, preotul nu îi îngropa laolaltă cu ceilalți, ci separat, la marginea cimitirului, preotul nu participa la ceremonialul înmormântării care se făcea acasă, aștepta la groapă, toată ceremonia era făcută de către cantor. În tradițiile de înmormântare ale ucrainenilor, ritualurile legate de mort, s-au împletit cu ritualurile legate de apărare a celui viu: pe de o parte, grija pentru trupul și sufletul celui mort, dorința de a-i da toată cinstea cuvenită (spălarea mortului, îmbrăcarea mortului, aprinderea lumânării, priveghiul, înmormântarea, pomenile); pe de altă parte, apărarea familiei de mort (acoperirea oglinzilor, aruncarea apei de la mort în locuri neumblate, și aprinderea cârpei cu care a fost spălat decedatul.

La moartea unui membru al familiei, rudele sau prietenii apropiați spală mortul. Mortul era îmbrăcat în haine noi, pregătite din vreme, uneori în haine de sărbătoare. Mai demult, femeile își păstrau costumul de sărbătoare pentru a fi îngropate cu el. Femeile se îngropau cu batic pe cap, bărbaților li se puneau, alături, pălăria, iar fetelor – cununița. Ritualul de înmormântare a tinerilor necăsătoriți avea câteva elemente specifice ritualului de nuntă: îmbrăcarea în mireasă sau mire; în timpul înmormântării jucau rolul de logodnic sau logodnică; prohodul era însoțit de muzică. În timpul priveghiului, mai demult și numai la morții în vârstă, se practicau jocurile și glumele: de-a bâza, „u carte” - în cărți, „Fierb bere și prăjesc găscanul” - o glumă cu prilejul căreia, se divulgau secrete intime ale prietenilor („prăjesc găscanul și fierb berea ca să bea „cutare”, care fuge în seara asta, sau care se iubește cu vecinul, cu nănașul sau vecina, sau care a dormit în podul grajdului cu „cutare”). Nu se divulga numele celor în cauză, dar cei prezenți știau la cine se referă gluma. Aceste jocuri aminteau cumva oamenilor că viața există, risipind, astfel, cât de cât, durerea familiei. Seara se citea Psaltirea. Toată noaptea cineva trebuia să rămână lângă

mort, nici un moment nu era voie să fie lăsat singur. Când scoteau sicriul din casă, mortul era scos cu picioarele în față, închideau repede ușa casei, stropeau cu apă sfințită locul unde a fost așezat, făceau curat în camera respectivă, exista credința că așa nu se mai întoarce sufletul în casă. Obiceiul de rămas bun („proșcia”) de la toți: rude, prieteni și bocetele se făceau atât în casă, cât și pe drumul spre cimitir.

După înmormântare era obiceiul ritual de a invita oamenii la masă („comașnia”). Apoi, îl pomeneau pe mort la 3 zile („tretena”), la 40 de zile „șestena” și la un an „obid”. Pomenirea morților la rusoveni se mai face tot postul Paștelui, Duminica Floriilor - „parastase”, de Sf. Gheorghe (6 mai - slujbe pentru cei căzuți în războaie) și toată săptămâna înainte de Sâmbăta morților „Subota Dmetriuska” (înainte de Sfântul Dumitru), se fac parastase, se aprind lumânări. Doliul se ținea și se ține timp de 1 an după rude apropiate. Femeile poartă părul despletit numai la înmormântare, iar bărbații își lasă barbă (6 săptămâni) și umblă fără pălărie pe cap timp de trei zile, până la „tretena”. Timp de un an nu aveau voie să danseze, să cânte.

Concluzii

Sărbătorile și obiceiurile populare perpetuate prin tradiție reprezintă un indicator semnificativ al specificului etnic din orice regiune sau spațiu istoric. Ceea ce se remarcă în primul rând în cercetarea culturii spirituale ruscovene este modul în care s-au păstrat nealterate obiceiurile și tradițiile ucrainene. Prin aspectul de enclavă culturală ucraineană, Ruscova oferă șansa unui studiu original al unei comunități mai puțin influențată de grupurile culturale înconjurătoare.

Cercetarea zonei din punct de vedere etnografic trebuie să constituie o prioritate în momentul actual. Sub impactul lumii contemporane, caracterizată de dinamism și modernizare accentuată, cultura materială și spirituală a ucrainenilor de pe valea Ruscovei își pierde din ce în ce mai mult tradiționalismul definitiv. De aceea, este nevoie ca cercetătorii interesați să reconstituie aspectele etno - istorice ale zonei, să profite de timpul în care această reconstituire mai este încă posibilă.

The spiritual culture at the ukrainians from Ruscova (Maramures)

Abstract

The holidays and the folk custom perpetuated through tradition represents an considerable indicator of the ethnicity from any region or historian space. What is remarkable in the investigation of the spiritual culture of the ukrainians from Ruscova is the way how the ukrainian customs and traditions are retained unspoiled. Ruscova, like a cultural ukrainian enclave gives the chance of a original study of a community less influenced by cultural groups environing.

In this article are treated the holidays and the folk custom of the ukrainians from Ruscova beginning with the customs over the year as the holiday of Saint Andrew, the Christmas, the holiday of Saint Vasile, Epiphany etc. As well are treated traditions and customs from family life like wedding and funeral.